

տարաւ պաի խածար: պագէր Խանդուդ խանմին: Խանդուդ խանմ զըրն մի զարկեց Պաւիթի դօշ: Պաւիթ ասաց.— Ասդտաւ էդի: մէկ զըրր պաի քեզի զանիմ:

Մնաց չար լուսուն. Խանդուդ խանմ ճամբիսց պոզպտէ սուն մի ճամբիսու միքէն անկեց: Պաւիթ յէլաւ իշկեց: խարցուց: էդ ինչ ա:

Խանդուդ խանմ ասաց.— Եօթ զօռեղ փայլեման էկան խրտ բնծիկ կոխ:

Ասաց.— Պու նստի. ես կերթամ:

Յէլաւ էկաւ ճամբիսուն: տեսաւ սուն անկուկ: քեաշեց թուր.— կէծակին: զարկեց սան կտրեց:

Յէմայ կտրեց: էն իմցաւ չէ կտրէր: մէկ էլ թալեց էլման կտրեց: չիմցաւ: անիծեց ուրին:

Քուլցի թնկի: օր չախի անուն կտրծին:

Ասու խրամանքով քեամիմ յէլաւ: շնկընկեաց: պոզպտէ ծառ էկաւ 8 կտոր: ընկեաւ:

Պարծաւ օրչեց: Ասու խրամանքով եղաւ ափալքու Պաւիթ:

Խեծաւ ձին զնաց էն Եօթ փաշլիվանի մօտ: ասաց.— Ախրդիք: մենք գիւլաշ կպինք: որ օր կոխեց: Խանդուդ խանմ առնի:

Եօթնի խինգ Պաւիթ զրեց գետին: մնաց էրկուս: էն մէկն էլ էկաւ: Խանդուդ խանմ խեծաւ ձին: շորեր փոխեց: էկաւ Պաւիթին բոստու: Պաւիթ էն էրկուս լէ զրեց գետին: Խանդուդ խանմ խեծաւ ձին: փախաւ: Պաւիթ ընկեաւ էտե: Խանդուդ խանմ զինք թալեց ի ժամու մէջ: էկաւ թուր թալեց օրթալիսու խորան: ըլուց: Խանդուդ խանմ ասաց.— Խերիք ա: մէկ խեւ ես էրդում կերէր:

Պնացին սարէն: քնան: բարի լուս բացուաւ: առաւ զԽանդուդ խանմ: խեծաւ: էկաւ վրը կարմըջին: տեսաւ օր իրեք զոռեղ լէ էդ տեղ:

Չորեղներ ափին.— Պաւիթ: էդ տեղ կային:

Պաւիթ ասաց.— Խրտ բնծի կնիկ կայ: տանմ տուն: զառնամ գեամ:

Ասացին.— Լըրում կեր վրը էս: Խաշ-պատարաղին:

Էրաց օր ձեռ զանէր վրը թրի պաշլիլին: ձեռ մոռցաւ: զանէց վրը Խաշ-պատարաղին:

— Պէ: բսեցին: գնա:

Չոռեղներ մացին էդ տեղ:

Պաւիթ յէլաւ էկաւ Պասուն: Եօթ տարի մընաց: օր վրը աուր բըթլաւ: ուժ պնաց: էղաւ Եօթ տարուան մեռելին խառաւ:

Եօթ տարին օր թմաւ: յէլաւ առաւ Յոան Վէզան: գնաց: էկաւ վրը էն կարմունջին: տեսաւ: օր էն իրեք զոռեղ ուրանց խօստման միքն զըռ իգա տեղ կայնուկ ին: Պնաց մըտ էտ զօռեղներուն: Չոռեղներ զարկին սպանին զՊաւիթ: Յոան Վէզան առաւ զԽաշ-պատարաղին: թուր: կէծակին: զՔուռիկ— ջալալին:

Խանդուդ խանմ մնաց էրկու խոզով: ին ափս: ին դամ: ին տաղաղին: զարկաւ էրեր Պաւիթի օրգի Պաւիթի:

Պաւիթ մօր մօտէն օր պրծաւ: ընկեաւ ի գետին: ձեռ խիուկ էր: Աշխարք թափաւ: չը կեանցան բացած էն: մէր ձեռ էտուր ինչ: Ասու խրամանքով ձեռ բացուաւ: Տեսան օր մօր ջկրներուց արուն էր քակեր էր բերէր էր:

Խասաւ 12 տարին: Խլաթ աւիրեց: ինչ խրտար ճարտու քար կէր: էրաց էրկու կտոր: աշխար տակն ու վրայ արեց: աւերեց ու գնաց մտաւ մըջ Խըզըշ-քեարին: Պըռ հալաւ էն տեղ ա: չուր ցորեն ի խոտ էղի: խաց մասուրմ: օր յեղնի: էլման աշխարք աւիրաւ:

ԱՅԼ ԵՈՒ ԱՅԼԻՔ

Ի՞նչ արժեք այժմեան արձակուած մի սուրբ-Ամէրիկացի 13 մասնաւորական թնդանօթից արձակուած սուրբի կշիւնն է 100 դրութեանքայ: և արձակելու համար պահանջուած է ոչնոս աղ քան 550 դրութեանքայ ընտիր վառօդ: որի մի գրութեանքան այն տեղ արժէ մօտ 1 ըութի: ուրեմն միայն վառօդի ծախքը կը լինի 550 ըութի: Աւելացրու նաեւ Ամէրիկացում խիտ թանկ նստող սուրբը: որի գինն է 1340 ըութի: մօտ 50 ըութի մանր ծախք ևս: և այն ժամանակ արձակուած մի սուրբի արժեքից կաճի մի շնչին թիւ—1940 ըութի: Եւ որովհետեւ այդպիսի թնդանօթով մի ժամում կարելի է 25 սուրբ արձակել: ուրեմն մի թնդանօթի մի ժամուայ ռաբախածութիւնը կը պահանջի 48,500 ըութի կըր ծախք: Այս ահաղին ծախքը գեռ ևս քիչ է տորպէզօ կոչուած ծովաւմըի համեմատութեամբ: որ 7-ից մինչեւ 8000 ըութի է արժեքում:

* *

Հին մասնակների հիտնդանցներ. Նոյն իսկ յունաց և հռոմէացոց պատմութիւնից ոչ մի մատենադրական յիշատակարան չունինք: որ հաստատ գաղտնիար տար: թէ արդեօք հին ազգերը ունեցել են մեր հիւանդանոցներին համապատասխանող հաստատութիւններ: Թէպէտ Հիպոկրատէսը խօսում է Կսիուլապի տաճարի մէջ խնամած հիւանդներին վերաբերեալ իւր արած զիտողութիւններին մասին: բայց այդ հաստատ կտոր տեղեկութիւններից անկարելի հետեւեցնել: թէ տա-

նարե հետ մի հիւանդանոց կցորդած է եղել: Այս պատճառով խիստ հետաքրքրական է Յիւրիսի մօտ գտնուած մի յայտնութիւն, այն տեղ հասմէական տւերականքի մէջ տեսել են 14 փոքր խցերեց բաղկացած մի շէնքի հետքեր: Ենթադէս ևս բաղմաթիւ առարկաներ, որոնք անշուշտ հասմէական բժշկիներէ և վերաբոյժներէ գործածելու իրեր են եղել: Ենթադէս զոր օր. փոքրիկ խոյրովաներ, ունելիքներ, բահակներ, խորանահարներ, զգալիներ, չափեր, սպիզանու ամիւններ և այլն: Հաս հասնական է, որ ասոնք հասմէական եօթներորդ և ութերորդ լեզէնի հիւանդանոցի մնացորդներ են:

* *

Ապագայի լուցիկ. Մեր լուցիկն է կառնած չկայ, կարօտ է կատարելագործութեան: Թէպէտ արդի լուցիկներեց թունաւորուելու աւելի ապահոված ենք, որովհետեւ անոնք «փառվում են միայն գորշ մակերևութին շփուելուց», բայց մի և նոյն ժամանակ կորցրել են հին թունաւոր լուցիկներէ խիստ յարմար առաւելութիւնը, որ արձակ համարձակ կարող էին քսուել ամեն բանին, և ոչ թէ միայն գորշ մակերևութին: Աստի և քիմիկոսները վաղուց ճշմունք են «ապագայի լուցիկ» հնարել այդպիսի երկու միասորեալ յատկութիւններով, այսինքն որ թունաւորող չլինի և ամէն բանեց լուցանող լինի: Բեկդիական տէրութիւնը մինչև անգամ մի խոշոր մրցանակ է նշանակել այդ կնճիւղը լուծելու համար: Ինչպէս երևում է Լոնդոնի մի մշակ արդէն գտել է ցանկացած գիւտը: Գլխաւոր գործն այն էր, որ դեղին փոսփորի գործածութիւնը վերանար, փասն զի այն իւր թունաւոր յատկութեամբ խիստ վատնագաւոր է: Իսկ կարմիր կամ ամօրֆ (անկերպարան) փոսփորը իսպառ անվնաս է, նոր լուցադանդուածի մէջ ի հարկէ կարմիր փոսփոր կայ, բայց խառն քլորաթթու կալիոնի հետ: Այս երկու նիւթերի խառնուրդեց շատ անգամ շինվում է մանրական տարճանակի տաւրոյ սկաւառակը, ապա ուրեմն միայն այդ նիւթերեց շինած լուցիկն կունենար խիստ անտանելի բանիկ յատկութիւն, հետեւապէս աշխատել են նոր լուցադանդուածի ներդործութիւնը մեղմացնել ուրիշ յարմար խառնուրդներով:— «Ապագայի լուցիկ» հնարող Լոնդոնի մշակը չի յափշտակվում բեկդիական տէրութեան մրցանակեց և կամենում է որ իւր գիւտի մեծ վաստակը անդիւայի գործարաններէ համար պահուի:

* *

Երկարացործութեան վերաբերեալ խիստ կարեւոր

զիտ. հռչէ և Լադրանթ Բեկդիայի ֆիզիկաներ այնպիսի գիւտ են արել, որ անտարակոյս ծայրէ ի ծայր պիտի կերպարանափոխէ յիշեալ արտաւար: Արշափ որ անհատաւոր թուի, պարտեւան նորա հնարաւ որ են կացուցանում երկաթի ձողը կամ կարմիր տաքացնել՝ սորը ջրի մէջ միւնլով: Այս հրաշքը հարկաւ ելերարանանութեամբ է կատարվում: Այն ամանը, որի մէջ որ ձողը թըջվում է, և այն ունելիքը, որով որ ձողը բռնվում է, այնպէս են կազմուած, որ ելերարանական հոսանք են գոյացնում, որով ձողի շուրջ գտնուած ջուրը այնպէս սաստիկ է լուծվում, որ 20 մանրերկրորդ վալրիկանի մէջ ջերմութիւնը 1200—1500 աստիճանի է հասնում և երկաթի ձողը խիստ տաքացնելով՝ պարարտում է գարրնելու: Գործի արտադրութիւնը ապահովուպէս մեծ ապագայ ունենալու յոյս է տալիս այս նոր եղանակին:

* *

Կենդանութիւն լուսնեղոյ խեղի յոգնածութիւնը: Այս գարմանալի վերնադրով նորերս Միացեալ Նահանգներում մի շարադրութիւն լոյս տեսաւ: 30 տարի սորանեց առաջ ֆիզիկոս Տամոնը հաստատեց, որ եթէ մետադէ թէլերը տատանման ենթարկուին՝ զոր օր. ելերարանական հոսանքի միջնորդութեամբ, խիստ տարբեր վիճակով կը հանդիսանան մի երկար ժամանակ բանելուց և մի առ ժամանակ հանդստանալուց յետոյ: Այս ապացուցանվում է զոր օր. հեռադրական թէլերով, որոնք կերակնօրեայ հանգստեց յետոյ երկու շաբթի օրը աւելի լաւ են հաղորդում ելերարանական հոսանքը, քան եօթներեակի միջնիւրին: Եթէ թէլին մի երեք շաբաթ հանգիստ արուի՝ անոր գործելու կարողութիւնը 10 ասիտով կաւելանայ: Լամբիկայի Ֆրանկլինեան ճեմարանը այս նիւթի մասին նորերս հրատարակեց բաղմաթիւ փորձերի արդիւնքը: Այն տեղեց երևում է, որ շարունակ կրկնուած թաթառմանը մետադի գործողութեան ոյժը թուլացնում են, և թէ նոյն ոյժը՝ կարճ կամ երկար ժամանակ հանգստութիւնեց յետոյ՝ նոսիլին բարձրութեան է հասնում: Այս տեսակէտեց իրօք որ կարելի է խօսել մետաղներէ յոյնածութեան մասին, որ իւր թէ «բուն առնելով» համապատասխան չափով հանգստեամբ փարտավում է:

* *

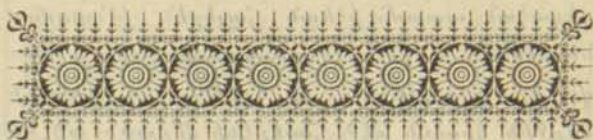
Հեղուկի դարձած օդի թճկական գորտրվանք. Ինչպէս որ Բեռնադէնի գիւտը մինչ ցայսօր առաւելաւ բժշկութեան մէջ շահագործուեցաւ, երեւի թէ պրոֆ. Լինդէի օդ անդուկացնելու նորագոյն և հոյակապ գիւտը ոչ նուազ չափով պի-

տանի կը հանդիսանայ մանաւանդ տողջապահութեան և սպալեկութեան համար: Ամերիկայի բժշկական թերթերը առասպելեալ օգուտներ են ակնկալում հեղուկ օդի գործածութիւնից բժշկութեան մէջ: Կրանց ասելով հեղուկ օդը պիտի կարողանայ մի անուր դարձ կատարել այն է՝ գոյացնել թակտիսմոսից խաբա մաքուր օդ, եթէ մեծ քանակութեամբ հեղուկ օդը տարածութեան մէջ գոլորշիացնենք: Այս բանը կարելի է աւելի ևս օգտուի գործածել, եթէ հեղուկ օդի մէջ աւելացուի հեղուկ թթուածինը կամ սոսնձը, եթէ ուրեմն մթնոլորտին ցանկացած բաղադրութիւններ արուի: Բացի սորանից նշանաւոր է և այն որ գոլորշիացող հեղուկ օդը սառն է և սառցնոց ներգործութիւն ունի որով հիւանդանոցի ահագին տարածութիւնները մինչև ցանկացած աստիճան ցրտացնել կարելի է: Իսկ որովհետեւ բացիլներէից շատերը բարեխառնութեան ցածր աստիճաններ չեն կարողանում տանել, ապա ինքնին հասկանալի է այսպիսի հոլացման նպատակը ներգործութիւնը ժանտահոտ հիւանդութիւններում: Մանաւանդ արեւադարձի տաք երկիրներում ամենայն մարդ ուրախութեամբ դորձ կը դնէ հեղուկ օդի համապատասխան բաժինը, որովհետեւ իւր սենեկի տօթը հովացնէ և բարեխառնէ: Նմանապէս արեւալին ուռչողները զաղելու համար յարմար է հեղուկ օդի գործածութիւնը վառն զի ցրտի կծող ներգործութիւնը աւելի շահուէտ է այդ դէպքում, քան մինչ ցայտօր դորձ գրուած դժոխարարը: Վերջապէս շնչարդելութիւնն ու բարակացումը մեծ թեթեւութիւն կարող են յուսալ արուեստական եղանակով գոյացրած ցուրտ և հիւանդութեան սաղմերէից մաքրուած օդից:

Իրմանացոյ բուհական նշանագիրների ծագումը. Պրոֆ. Սոֆուս Բուզգէն նշանաւոր կարծիք է յայտնել բուհայի կոչուած հին գրերի մասին: Նա էլ հաւանում է, թէ բունական նշանները լատինական այբուբենի ծանօթութեան վերայ են հիմնուած: սակայն աւելացնում է, թէ նաեւ այլ այբուբենները նպատակ են բունական գրի ծագման: Առաջին անգամ այդ գրերը գործածող ցեղերը պէտք է լինէին Պոթացիք, որոնց մէջ որ նոյն նշանների հետքեր են երեւում գեւ. Գ. և Ե. դարերում, այսինքն նախ քան Ալֆրիտը: Հաւանական է, որ Պոթացիք կրթութեան ուրիշ հանդամանքների հետ՝ բունական գրի ծանօթութիւնն էլ փոխ են աւել հարստացնել ազդատոհմերէից: Բունական նշանագիրը շարունակում է Բուզգէն, ոչ միայն լատինական և յունական առեւերի նմանութիւն է ցուցանում, այլև հայոց այբուբենի հետ խնամութիւն: Բունական նշանագիրը այս ճանապարհով կազմուած պէտք է լինի մօտ 270

թուականին և ուրեմն առաջ քան Մեսրոպից կատարելագործուած հայկական գրերը:

Ս. Մ.

ՄԱՏԵՆԱԽՈՍՈՒԹԻՒՆ.

Հ. ՄԵՍՐՈՊ ՎԱՐԴ. ՏԷՐ ՄՈՎՍԻՍԵԱՆԻ

ՍՈՒՐԵՏԵՑ ՍԵՐԱՍԻՍԻՍԻ ԵՎ ՊԵՏԱԽՈՒԹԵՐՆ

Նրաւարակութեան քննադատութիւնը որ ներկայացրել է Հ. Աղան վարդ. Արծրունի՝ Իզմիրեանց կոտակի յանձնաժողովին:

Իզմիրեանց կոտակի մնայուն Պատկ. Յան. Ճնաժողովոյ կողմէ ի քննութիւն ինձ յղուած էր Սոկրատայ Սրբաւարակոտի եկեղեցական պատմութիւնը, որ վերջերս ի լոյս ընծայուեցաւ Մայր Աթոռոյ տպարանէն, հրատարակութեամբ Արժ. Տ. Մեսրոպ վարդ. Տ. Մովսէսեանի: Ծայրէ ի Ծայր կարդալով զայն, կուգամ այժմ համառօտակի իմ քննութեանց արդիւնքը տեղեկագրել:

Գործը հետաքրքրական և նշանակութեան արժանի է այն կողմէն, որ մեր տոհմային պատմութեան և մատենագրութեան մէջ հեաքեր թողած է և իրր գլխաւոր աղբիւր ծառայած է մեր պատմիչներուն: Նւարդէն հրատարակութեան շարժառիժն ու այդ եղած է, ապա թէ ոչ շատ մը հայերէնի վերածուած եկեղեցոյ վերաբերեալ նիւթերու հետ, այս ևս պիտի զատապարտուէր յաւիտեան գրչագիր մնալու գրատանց անկիւններում: Ամենէն աւելի Սոկրատայ եկեղեցական պատմութիւնը մեզ հաճելի ընողը Թորենացին է, որուն պատմութեան Բ. Դրպրութեան 27-րդ շրջանի սկսեալ մինչև 7-րդ տարիները սերտ աւերնութիւն ունին Սոկրատայ եկեղեցական պատմութեան հայերէն թարգմանութեան հետ: Այդ պարագայն հայ բանասէրներէն աւելի եւ րոպացի գիտունները